

موضع گیری صریح، با زبان رسانه و هنر

شکیبا اخفخمی راد

فصل دوم مجموعه طنز آیتمی «با عرض معذرت» از ۳۱ مرداد روی آنتن شبکه ۲ سیما رفت. مجموعه ای که فصل نخست آن با تکیه بر ظرفیت های هنری مشهد ساخته شد و حالا سازندگانش تلاش کرده اند در فصل جدید، هم از نظر فرم و هم محتوا یک قدم جلوتر بروند. این بار موقعیت های داستانی عمق بیشتری پیدا کرده اند. شخصیت پردازی پررنگ تر شده است و موضوع های روز اجتماعی و سیاسی، از مسائل جامعه تا حواشی جنگ دوازده روزه و حتی شخصیت دونالد ترامپ، دستما به طنز قرار گرفته اند. به بهانه آغاز پخش فصل دوم «با عرض معذرت»، با رضا حاتمى وفا، تهیه کننده، محمدرضا حاجى غلامى، کارگردان و محمدجواد میرى، سرپرست نویسندگان این مجموعه گفت وگو و از شکل گیری ایده، تفاوت های فصل دوم، تجربه تولید در مشهد و چشم انداز ادامه این مجموعه صحبت کرده ایم.

● احیای طنز آیتمی

رضا حاتمى وفا، تهیه کننده «با عرض معذرت»، می گوید زمانی که ایده اولیه ساخت این مجموعه در سال ۱۴۰۲ شکل گرفت، دغدغه اصلی سازندگان، پرداختن به مسائل گسترده جامعه در قالب یک اثر نمایشی و طنز بوده است. او با اشاره به تأثیر سابقه روزنامه نگاری خود در شکل گیری این مجموعه طنز نیز بیان می کند؛ از زمانی که کار رسانه و خبر را شروع کردم، دغدغه هایی در مسائل اجتماعی و سیاسی داشتم و تلفیق فضای ژورنالیستی با فضای آرتیستی همیشه برایم مسئله بوده است که در نهایت با «با عرض معذرت» توانستم بخشی از این دغدغه ها را دنبال کنیم و به نتیجه برسایم.

حاتمی وفا «با عرض معذرت» را حاصل تلفیق تلاش روزنامه نگاران و هنرمندان می داند و درباره دلیل انتخاب قالب آیتمی برای این برنامه توضیح می دهد: طنز آیتمی در تلویزیون کم رنگ شده بود و ما می خواستیم دوباره این قالب را احیا کنیم. از طرف دیگر چون سابقه رسانه ای داشتیم و در فضای مجازی نیز فعال بودیم، برایمان مهم بود کاری که در تلویزیون پخش می شود، ظرفیت گردش در فضای مجازی را هم داشته باشد. درخواست های خود سازمان و همچنین ظرفیت تولید در مشهد نیز در انتخاب این قالب و مسیر تولید تأثیرگذار بود.

● بازخوردی فراتر از انتظار

به گفته تهیه کننده «با عرض معذرت»، دریافت بازخورد های مثبت و فراتر از انتظار از فصل نخست، مهم ترین دلیل برای تولید فصل دوم بوده است. او همچنین با اشاره به بازتاب مجموعه در فضای مجازی نیز می گوید: صفحه اینستاگرام برنامه بیش از ۶۰ میلیون بازدید داشته و هزاران نظر و ده ها هزار اشتراک گذاری ثبت شده است. از نگاه حاتمى وفا، این میزان واکنش برای یک کار تلویزیونی که با بودجه ای محدود در مشهد تولید شده، درخور توجه است. این تهیه کننده دلیل استقبال از مجموعه «با عرض معذرت» را پرداختن برنامه به مسائل روز مردم می داند، از مسائل اجتماعی و سیاسی گرفته تا نقد های فرهنگی. البته حاتمى وفا معتقد است طنز آیتمی برای دیده شدن و تبدیل شدن به یک برند، نیازمند زمان است و با تعداد محدودی قسمت نمی توان انتظار داشت یک مجموعه به سرعت در سبد مصرف مخاطب قرار بگیرد. به همین دلیل طراحی گروه سازنده «با عرض معذرت» نیز در ابتدا بلند مدت تر بود، اما مسائل مختلفی پیش آمده و بین فصل اول و دوم فاصله افتاده است.

● نزدیک شدن به کمدی موقعیت

حاتمی وفا درباره تفاوت فصل دوم با فصل اول توضیح می دهد: برخی آیتم های برنامه به سیت کام (کمدی موقعیت) نزدیک تر شده اند. در واقع موقعیت ها محدود تر اما عمیق تر و شخصیت پردازی نیز جدی تر دنبال شده است. به گفته او اگر مخاطب فصل یک و دو را کنار هم بگذارد، تفاوت های آشکاری خواهد دید؛ از مدل نوشتن و کارگردانی گرفته تا دکور، صداگذاری و تدوین. این تهیه کننده ادامه می دهد: ما توجه ویژه ای به بازخورد مخاطبان داشتیم. از همین رو آیتم هایی را که در فصل نخست بیشتر استقبال شده بودند حفظ و موضوع هایی را که احساس کردیم دغدغه مردم است، در فصل دوم تقویت کردیم. حاتمى وفا یادآور می شود: آیتم هایی که به نقد جریان روشنفکری و غرب زدگی پرداخته اند، برخلاف نگرانی اولیه برخی عوامل، از پربازخورد ترین بخش های فصل نخست بوده اند. تجربه ای که باعث شد ما در فصل دوم با اعتماد به نفس بیشتری سراغ چنین موضوع هایی برویم.

● ترامپ در اتاق بیضی

یکی از متفاوت ترین بخش های فصل دوم، آیتم هایی است که به دونالد ترامپ اختصاص دارد. حاتمى وفا می گوید پس از جنگ دوازده روزه و تغییر فضای اجتماعی و سیاسی کشور، گروه تولید به این نتیجه رسیدند که باید به شکل جدی تری به سراغ موضوع های سیاسی بروند. در نهایت هم آیتم ترامپ را طراحی کردند.

او درباره طراحی این بخش توضیح می دهد: اتاق بیضی کاخ سفید با الگوبرداری از نمونه واقعی طراحی و ساخته شده و شخصیت ترامپ در موقعیت های مختلف هجو شده است.

تهیه کننده برنامه این بخش را کاری پرریسک می داند و می گوید از همان زمانی که رئیس جمهور آمریکا درباره حمله به ایران و بازگرداندن کشور به عصر حجر صحبت کرده، طراحی بخش ترامپ آغاز شده است. او این بخش را اتفاقی متفاوت در رسانه جمهوری اسلامی می داند و تأکید می کند: برای نخستین بار شخصیت رئیس جمهور آمریکا با چنین گستردگی و در قالب یک اثر نمایشی طنز هجو شده است؛ از رفتار و برنامه ریزی های سیاسی تا نحوه تعاملات و وجوه مختلف زندگی شخصی او. حاتمى وفا حتی برای این آیتم نگاه بین المللی هم دارد و می گوید نسخه های انگلیسی، عربی و اسپانیایی آن نیز در حال آماده سازی است تا امکان عرضه بین المللی این بخش فراهم شود. به گفته او آیتم ترامپ در فضای فعلی دارای کارکردی فراتر از سرگرمی است: این کار در همین فضای فعلی می تواند نقش یک عملیات روانی را داشته باشد و اعتماد به نفس ما را نشان دهد. یعنی ما نه تنها اهمیتی برای هارت و پوپرت های این آدم قائل نیستیم، بلکه برایش کار نمایشی هم می سازیم.

تهیه کننده «با عرض معذرت» مهم ترین ویژگی فصل دوم را سریالی تر شدن مجموعه می داند و ادامه می دهد: در فصل دوم مخاطب بیشتر از قبل منتظر این خواهد بود که قسمت بعد چه می شود و شخصیت ها را دنبال خواهد کرد.

حاتمی وفا تأکید می کند: کار مال امروز است و مسئله جنگ و مسائل خاورمیانه در آن به شکل جدی مورد توجه قرار گرفته است. از این نظر برای مخاطب جذاب خواهد بود.

● طنز؛ فقط برای خندیدن نیست

برای تهیه کننده مجموعه «با عرض معذرت»، طنز صرفا ابزاری برای خنداندن مخاطب نیست و بعد از پایان هر آیتم باید چیزی در ذهن مخاطب باقی بگذارد. به گفته او، از ابتدا برای هر آیتم یک مسئله و استراتژی مشخص وجود داشته و هدف این بوده است که مسئله اجتماعی یا سیاسی، بدون آنکه محتوا به شکل شعاری بیرون بزند، در قالب نمایش و طنز روایت شود.

حاتمی وفا که طنز را یکی از جدی ترین ابزارها برای حرف زدن با مخاطب می داند تأکید می کند در «با عرض معذرت» تلاش شده حتی در نقد های تند اجتماعی و سیاسی نیز مخاطب ناامید نشود و میان نقد، سرگرمی و امید تعادل ایجاد شود.

● گلایه ای از تولید در مشهد

یکی از مهم ترین بخش های صحبت های حاتمى وفا به تجربه تولید در مشهد مربوط می شود. او با وجود تأکید بر ظرفیت های بالای این شهر، از نبود حمایت کافی برای ادامه این مسیر گلایه دارد. این تهیه کننده می گوید «با عرض معذرت» یک محصول ملی است که نویسندگان، بازیگران و بخش عده تیم تولید آن مشهودی هستند، اما در پایان کار، حتی مشخص نیست در تیتراژ باید از چه نهادی در مشهد تشکر کرد. حاتمى وفا باور دارد مشهد ظرفیت ایجاد یک خط تولید مستمر آثار نمایشی را دارد؛ نه اینکه هر چند سالی یک سریال در این شهر تولید شود و بعد همه چیز متوقف شود.

به گفته او، بودجه تولید آثار ملی را باید از تهران جذب کرد، چون ساخت چنین پروژه هایی با بودجه های معمول شبکه استانی امکان پذیر نیست. حاتمى وفا تأکید می کند اگر تولید مستمر در مشهد شکل بگیرد، بازیگر، نویسنده، طراح، صحنه گریمور، کارگردان و دیگر عوامل حرفه ای احساس می کنند که در این شهر نیز امکان ادامه فعالیت جدی وجود دارد. او می گوید همین نگاه باعث شده است گروه «با عرض معذرت»، مسئولان تهران را برای تولید در مشهد متقاعد کند اما عمل نکردن مسئولان و شش استان به قول هایشان باعث ناامیدی آن ها شده است.

حاتمی وفا درباره برنامه های

آینده اش نیز بیان می کند: امیدواریم در آینده بتوانیم سیت کام ترامپ را بسازیم. متن و طراحی اش را هم شروع کرده ایم ولی بعید می دانم تولیدش در مشهد انجام شود. این تهیه کننده همچنین از طراحی فصل سوم مجموعه «با عرض معذرت» خبر می دهد: «با عرض معذرت ۲» را هم طراحی کرده ایم و به سازمان صداوسیما پیشنهاد داده ایم. اما فعلا ما و سازمان منتظریم بازخورد های این فصل گرفته شود و بعد برای آینده تصمیم بگیریم.

● فصل دوم از نظر کیفی رشد کرده است

محمدرضا حاجى غلامى، کارگردان «با عرض معذرت»، درباره مسیر شکل گیری فصل دوم می گوید موقعیت نسبی فصل اول باعث شده است فرصت تولید فصل دوم فراهم شود. او مهم ترین ویژگی فصل جدید را رشد کیفی آن می داند و بیان می کند: در تمام عناصر تصویری، از متن و صحنه گرفته تا لباس و دیگر جزئیات تولید، تلاش شده کیفیت افزایش پیدا کند. به گفته این کارگردان، بسیاری از

بخش هایی که در فصل اول نیازمند پیشرفت بودند، در فصل دوم حدود ۳۰ تا ۴۰ درصد رشد کیفی داشته اند. از نگاه حاجى غلامى، یکی از ویژگی های دیگر فصل دوم «با عرض معذرت»، انتخاب موضوع هایی است که معمولاً تلویزیون کمتر به آن ها نزدیک شده است.

● پرداخت سریع به موضوع های روز

حاجى غلامى قالب «با عرض معذرت» را در میانه طنز آیتمی کلاسیک و کمدی موقعیت معرفی می کند؛ قالبی که نه مانند آیتم های کوتاه گذشته است و نه کاملاً در قالب سیت کام قرار می گیرد. او امیدوار است این شکل تازه بتواند مخاطب خود را پیدا کند و باعث شود طنز آیتمی بار دیگر جایگاه پررنگ تری در تلویزیون پیدا کند. به گفته این کارگردان روند سریع تولید طنز آیتمی این امکان را فراهم می کند تا برنامه به موضوع های روزی بپردازد که ممکن است در فرایند تولید سریال های بلند، تاژگی خود را از دست بدهند.

حاجى غلامى ادامه می دهد: یک موضوع ممکن است تنها چند ماه در جامعه داغ باشد، از

محمدجواد میری:
آنچه برای سازندگان اهمیت دارد این است که «با عرض معذرت» بتواند به مسائل واقعی و روز جامعه با نگاهی خلاقانه نزدیک شود، همچنین در کنار نقد و تلنگر، لحظاتی شاد و سرگرم کننده برای مخاطب بسازد

محمد رضا حاجى غلامى:
در «با عرض معذرت» از ابتدا هدف، تلنگرو نقد اجتماعى بوده، اما نمى شود بدون سرگرمى و بدون خندیدن این اتفاق بیفتد. وظیفه طنز آیتمی نیز این است که در عین حال که نیش می زند، گاهی هم باعث خنده شود

سرپرست نویسندگان با تجربه فعالیت کرده اند و تجربه نوشتن برای آنتن را به دست آورده اند.

این کارگردان باور دارد چنین پروژه هایی می تواند نیروهای تازه ای را وارد چرخه تولید طنز و کمدی کند.

حوزه ای که مشهد در آن ظرفیت بالایی دارد. اوفصل اول را مرحله تولد «با عرض معذرت» و فصل دوم را مرحله رشد آن می داند و معتقد است برای رسیدن به بلوغ همچنان به تجربه و تولید بیشتر نیاز است.

● موفقیت از نگاه کارگردان

حاجى غلامى می گوید هدف گروه این بوده که ترکیبی از طنز آیتمی و کمدی موقعیت ارائه دهد. آیتم هایی که نسبت به نمونه های قدیمی طولانی تر و داستانی تر شده اند.

در نهایت، برای کارگردان «با عرض معذرت»، موفقیت ساده ترین شکل خود را دارد: دوست دارم وقتی «با عرض معذرت» پخش می شود، مخاطب کانال را عوض نکند و دوست داشته باشد ادامه آن آیتم را ببیند. فکر می کنم اگر بتوانیم یک یا دو آیتم مخاطب را نگه داریم کار خودمان را انجام داده ایم.

به نظر او طنز آیتمی قرار نیست یک شبه جامعه را تغییر دهد، اما می تواند تلنگری بزند و در بلند مدت اثر خودش را بگذارد. همان طور که بسیاری از طنز های آیتمی گذشته نیز در ذهن و نگاه مخاطبان ماندگار شدند.

● کمدی باید در خدمت نقد اجتماعى باشد

محمدجواد میرى، سرپرست نویسندگان مجموعه، «با عرض معذرت» را ادامه تجربه طنز های آیتمی در تلویزیون ایران می داند. تجربه ای که از نمونه های قدیمی مانند «ساعت خوش» تا آثار جدیدتر ادامه داشته است.

به نظر او ویژگی متمایز «با عرض معذرت» به ویژه در فصل دوم، ورود به فضاها و موضوع هایی است که کمتر در آثار مشابه دیده شده اند. این نویسنده ادامه می دهد: در فصل دوم علاوه بر موقعیت هایی مانند کافه و مدرسه، فضا های تازه ای مانند دفتر تشریفات و خدمات مراسم، خانه مجردی، انجمن معنادران گمنام، تیمارستان و اتاق بازجویی در یک کشور غربی فرضی طراحی شده است. میرى نیز متفاوت ترین موقعیت فصل دوم را همان اتاق بیضی کاخ سفید معرفی می کند که شخصیت ترامپ و کنش های سیاسی او، به ویژه در ارتباط با جنگ، در آن به هجو کشیده می شود.

● مشهد؛ کارخانه ای برای کشف استعداد

حاجى غلامى تولید در مشهد را در کنار دشواری ها، فرصتی برای کشف استعداد های تازه می داند. او می گوید در فصل اول با حدود ۵۰۰ بازیگر مشهدی به شکل مستقیم گفت وگو کرده و از نزدیک با ظرفیت بازیگری این شهر آشنا شده است.

به گفته وی، «با عرض معذرت» این فرصت را ایجاد کرده است تا برخی بازیگران برای نخستین بار دیده شوند و برخی دیگر نیز بیش از گذشته توانایی خود را نشان دهند. در حوزه نویسندگی نیز جوانانی در کنار

عکس: وحید بیات شوراژ

حل مسئله کمک کند.

به گفته میرى، تلاش نویسندگان و کارگردان این بوده که مجموعه به اندازه کافی شوخ طبع و سرگرم کننده باشد. اما همه این عناصر در نهایت در خدمت نقد اجتماعی و پرداختن به آسیب های رفتاری و ذهنی قرار بگیرند. آسیب هایی که ممکن است خود ما نیز به آن ها گرفتار باشیم.

● وظیفه تلویزیون در عصر فضای مجازى

این نویسنده با اشاره به گسترش فضای مجازی و ساخت تولیدات کوتاه و آیتمی فراوان توسط مردم بیان می کند: در این شرایط تلویزیون همچنان وظیفه دارد سراغ موضوع هایی برود که در فضای مجازی کمتر امکان پرداخت جامع و منصفانه به آن ها وجود دارد.

میرى می گوید الگوریتم های فضای مجازی و منطق حاکم بر آن، گاهی اجازه نمی دهد مسائل اجتماعی با تمام ابعادشان دیده شوند. به همین دلیل، تلویزیون می تواند با پرداختن به مسائل زندگی مدرن، زندگی رسانه ای، فردگرایی و دیگر مسائل فرهنگی و اجتماعى، نقش متفاوتی ایفا کند.

از نگاه او، تلویزیون در کنار جذب مخاطب باید به تأثیرگذاری درست بر مخاطب نیز توجه داشته باشد.

● «با عرض معذرت»؛ یک محصول مشهدی با نگاه ملی یکی از نکات مهم برای میرى، هویت مشهدی این مجموعه است. به گفته او، اینکه یک اثر با کیفیت و استاندارد ملی که معمولاً نمونه های مشابهش در پایتخت تولید می شوند، این بار توسط تیم تولیدی مشهدی و اغلب نویسندگان مشهدی ساخته شده است، دستاوردی برای شهرمان محسوب می شود. میرى همچنین تأکید می کند: این اتفاق نشان می دهد با اتکا به استعداد ها و توانمندی های بومی می توان اثری ساخت که فراتر از جغرافیای مشهد دیده شود و حتی برخی بخش های آن ظرفیت عرضه بین المللی داشته باشد.

● ادامه راه در گرو استقبال مخاطب

آینده «با عرض معذرت» هنوز قطعی نیست و تهیه کننده، کارگردان و نویسنده پروژه، ادامه مسیر را تا حد زیادی وابسته به بازخورد مخاطبان می دانند. میرى نیز معتقد است این فرم همچنان ظرفیت ادامه پیدا کردن دارد و موضوع های اجتماعی و دغدغه هایی که می توان درباره آن ها حرف زد، تمام نشده اند. با این حال، ادامه یک اثر هنری فرمول قطعی و تضمین شده ای ندارد و عوامل مختلفی در آن دخیل هستند. او امیدوار است این مجموعه با در همین سطح ادامه پیدا کند یا در فصل های بعدی با کیفیت بالاتر و موقعیت های جذاب تری تولید شود تا عوامل فرصت بیشتری برای نشان دادن توانایی خود داشته باشند. میرى در پایان درباره هدفی که گروه سازنده از تولید «با عرض معذرت» دنبال کرده است، می گوید: در نهایت، آنچه برای سازندگان اهمیت دارد این است که «با عرض معذرت» بتواند به مسائل واقعی و روز جامعه با نگاهی خلاقانه نزدیک شود، همچنین در کنار نقد و تلنگر، لحظاتی شاد و سرگرم کننده برای مخاطب بسازد و با حفظ چارچوب های خود، غافل گیری ها و نوآوری هایی داشته باشد.

